

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2024.14>

Л. С. Криворучко

orcid.org/0000-0001-6635-2381

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри публічного та приватного права
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

КОНЦЕПЦІЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. Людина, відповідно до Конституції України, є вищою соціальною цінністю а забезпечення прав і свобод є об'єктом конституційно-правового регулювання. Згідно з положеннями статті 3 Основного Закону, держава гарантує людині її права, проголошує найвищою цінністю її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку. Ефективне забезпечення прав людини, залежить від своєчасного оновлення правової бази та формування динамічної відповідності між процесами державної влади, механізмами державного управління та потребами суспільства. Поряд із цим, доцільно забезпечити ефективне впровадження оновленого законодавства шляхом нормативного підходу з метою створення стабільного правового середовища, сприятливого для розвитку міжнародних зв'язків між Україною та економічно стабільними країнами Європи як зовнішньої цілі та внутрішньої з урахуванням досвіду української юридичної школи та її особливостей.

Слід зауважити, що використання виключно нормативного підходу у напрямку наближення системи європейського права й міжнародних стандартів до сталої правової системи України не є доцільним. Однак правове регулювання дозволить вирішити наявні внутрішні суперечності та зосередить діяльність законодавчого органу до поступового приведення права України у відповідність до норм і міжнародних стандартів. А отже, сьогодні постала нагальна необхідність розроблення єдиної загальнодержавної Концепції забезпечення захисту прав людини в Україні.

Стан дослідження. Адміністративно-правові засади та інші особливості забезпечення захисту прав людини на території України аналізувалися багатьма представниками юридичної науки до яких відноситься: Н. Гражевська, І. Голосніченко, О. Дрозд, В. Іванчо, А. Колодій, А. Комзюк, В. Комзюк, О. Кушніренко, Р. Сербин,

О. Синявська, В. Смаглій, та ряд інших вчених. Втім, незважаючи на значну кількість теоретичних розробок, у зазначеній сфері залишається чимала кількість проблем, які обумовлюють необхідність формування концепції запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

Саме в зв'язку з цим метою статті є: сформулювати концепцію запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу. Формуючи нову Концепцію запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини, перш за все, необхідно визначитися із теоретичним базисом, зокрема, метою та завданнями, які переслідує законодавець, розробляючи відповідний правовий акт. Метою Концепції забезпечення захисту прав людини в Україні мають бути: ефективне забезпечення прав людини шляхом своєчасного оновлення правової бази та формування динамічної відповідності між процесами державної влади, механізмами державного управління та потребами суспільства.

Для досягнення вказаної мети ключовими завданнями відповідної Концепції мають стати:

- постійне проведення нормотворчої роботи щодо вдосконалення адміністративного законодавства з питань забезпечення та захисту прав людини;
- поширення форм і способів забезпечення прав людини на всі галузі життєдіяльності держави та на кожного її громадянина;
- забезпечення прав людини у будь-який час та за будь-яких умові;
- активне запровадження міжнародних стандартів щодо забезпечення прав людини в Україні;
- тощо.

Важливою частиною Концепції забезпечення захисту прав людини в Україні є визначення

проблем суспільства з точки зору порушення прав людини. Справедливо вказати, що сьогодні проблеми реалізації та захисту прав людини і громадянина в Україні існують і, на жаль, їх доволі багато, що зазвичай відбувається в контексті верховенства права [1, с. 41].

У зв'язку із зазначеним вважаємо, що Концепція забезпечення захисту прав людини в Україні має містити такі основні напрямки:

- запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини;

- модернізація Конституції України щодо розширення переліку прав і свобод людини (перелік яких буде наведено нижче);

- удосконалення системи розроблення та ухвалення управлінських рішень у системі органів державної влади

- поступове вдосконалення адміністративного законодавства, нормами якого регулюється діяльність фактично всіх органів державної влади, наближення стандартів їх роботи до вимог, що висуваються світовою та європейською спільнотою;

- удосконалення рівня правової культури та правової свідомості населення;

- підвищення якості та ефективності здійснення контрольно-наглядової діяльності за станом справ у сфері забезпечення прав людини.

Відсутність норм міжнародних стандартів у національному законодавстві вимагає розпочинати з механізмів імплементації в національне законодавство тих положень, які не суперечать та не обмежують права людини згідно з Конституцією України. У випадку, коли ці зміни необхідно впровадити у національне законодавство, у відповідності до домовленостей, першочергово піддаються змінам конституційні норми. До переліку положень Хартії основних прав Європейського Союзу, які потребують більш повного розкриття або впровадження у національне законодавство, належать такі: право вступати в шлюб і право створювати сім'ю (ст. 9), права літніх людей (ст. 25), соціальна реабілітація інвалідів (ст. 26), право робочих на інформацію і консультації в межах підприємства (ст. 27), дипломатичний і консульський захист (ст. 46). Деякі права, відсутні в національному законодавстві та присутні у Хартії, поки що не розповсюджуються на громадян України, тому їх впровадження у національне законодавство є передчасним. Ідеться про «Право обирати і балотуватися як кандидат на виборах до Європейського парламенту» (ст. 39).

Концепція забезпечення захисту прав людини в Україні має передбачати розширення наявних і створення нових видів прав людини. Діалектичний розвиток прав людини являє собою еволюційний процес від норм права до ідеоло-

гії існування суспільства та сучасної цивілізації. Перелік прав та свобод громадян не може бути сталим. Концептуально права людини, які вперше впроваджуються, повинні бути взаємопов'язаними з існуючими правами, але повинні водночас розширювати їх можливості, позитивно впливати на розбудову державності та призводити до покращення в суспільстві.

Вбачається, що одним із напрямків удосконалення сфери забезпечення захисту прав людини в Україні є вдосконалення процедури прийняття управлінських рішень. Що стосується такого напрямку, як удосконалення системи ухвалення управлінських рішень в органах державної влади, то тут, перш за все, слід указати, що управлінське рішення – це вольовий акт керівника (колегії державного органу); щодо інтелектуального значення – комплекс знань і моделі бажаних станів; щодо інформаційного – обсяг і зміст інформації; щодо трудового – зовнішній прояв (форма) управлінської діяльності; щодо юридичного – сукупність правових норм, правил і вимог. Загалом, рішення – це документ, що фіксує результати управлінської і правової діяльності та надає впорядкованості суспільним процесам і взаємозв'язкам [2].

Управлінське рішення є невід'ємною частиною вдосконалення сфери забезпечення захисту прав людини в Україні. Від їх повноти, змісту, науковості та обґрунтованості прямо залежить не лише діяльність кожного окремого органу державної влади, а і своєчасність та подальша результативність запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. Варто зауважити, що основну роботу щодо визначення головних тенденцій, причин і чинників впливу та можливих наслідків управлінських рішень проводять наукові установи та громадські організації. Вони ведуть постійний моніторинг стану забезпечення прав людини і встановлюють закономірності й тенденції в цій сфері. Із цією метою організуються наукові дослідження, які супроводжуються конференціями, результатом яких є не лише констатація фактів, а головне вирішення проблемних питань і знаходження шляхів удосконалення системи забезпечення прав людини.

З урахуванням обраної концепції варто передбачити створення в комітеті Верховної Ради України з міжнародних відносин підкомітету зі співробітництва з міжнародними та національними правозахисними організаціями з питань забезпечення прав людини. До повноважень цього підкомітету доцільно віднести функції аналізу, а саме збір інформації та її аналізування, моніторинг стану забезпечення прав людини в Україні та надання аналітичної інформації, співробітництво з неурядовими організаціями,

коригування напрямків їх діяльності й аналіз отриманих результатів співпраці як допоміжної функції.

Функції аналізу забезпечення прав людини в певних сферах життєдіяльності країни виконують і інші комітети Верховної Ради України, до яких можна віднести комітет законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, комітет з питань державного будівництва та місцевого самоврядування, комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, комітет з питань європейської інтеграції, комітет з питань культури і духовності, комітет з питань науки і освіти, комітет з питань національної безпеки і оборони, комітет з питань охорони здоров'я, комітет у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів; комітет з питань правової політики; комітет з питань правосуддя, комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва, комітет з питань свободи слова та інформації, комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму, комітет з питань соціальної політики та праці. Перелічені майже всі комітети Верховної Ради мають широку можливість забезпечувати та контролювати виконання прав людини в Україні. Дублювання виконання прав людини декількома комітетами є неможливим, а ось об'єктивний розгляд кожної проблеми, з урахуванням усіх можливих чинників та наслідків – запобігає ухваленню неефективних рішень. У разі несвоєчасного подання такої інформації відповідними комітетами аналітичну довідку про суть проблеми надає Уповноважений Верховної Ради з прав людини.

Окрема й особлива увага в межах розроблення Концепції забезпечення захисту прав людини в Україні має бути приділена протидії корупції. Корупція – це складне і багатоаспектне (правове, економічне, політичне, морально-психологічне) соціальне явище. Соціальна сутність корупції, на переконання автора, проявляється в тому, що вона: має соціальну обумовленість (є продуктом соціального життя), має свою соціальну ціну, яку платить суспільство за існування корупції, істотно впливає на найважливіші соціальні процеси, має історичні витоки і глобальний характер, є правовим, економічним, політичним, психологічним і моральним явищем, має властивість пристосовуватись до соціальних реалій та постійно видозмінюватися [3, с. 139]. Конкретні прояви цього соціального явища отримують правову та моральну оцінку з боку держави і суспільства, що теж свідчить про соціальну сутність корупції. Корупція характеризує основні соціальні процеси, які відбуваються у державі та суспільстві, у ній знаходять своє відображення найбільш значущі для держави та

суспільства проблеми. У країнах, де корупція набуває значного поширення і чинить суттєвий вплив на соціально-економічні процеси, вона є структурованою і чинить системний вплив на посадових осіб (державних службовців), вона із соціальної аномалії поступово перетворюється на правило і виступає звичним способом вирішення життєвих проблем, стає нормою функціонування влади й способом життя значної частини суспільства [3, с. 139].

Отже, протидія корупції – це складний багатоаспектний процес, який має містити: по-перше, проведення роз'яснювальної роботи серед населення, органів державної влади та їх посадових осіб стосовно економічних, політичних та соціальних наслідків корупції; по-друге, вдосконалення чинного законодавства щодо посилення відповідальності за корупційні правопорушення; по-третє, вдосконалення економічних, політичних та соціальних аспектів діяльності органів державної влади та їх посадових осіб, що апріорі призводить до мінімізації корупційних ризиків.

Висновки. Отже, запропонована Концепція забезпечення захисту прав людини в Україні передбачає розширення наявних та створення нових видів прав людини, оскільки діалектичний розвиток прав людини являє собою еволюційний процес від норм права до ідеології існування суспільства та сучасної цивілізації. На нашу думку, концептуально, права людини, які вперше впроваджуються, повинні бути взаємопов'язаними з існуючими правами, але водночас розширювати їх можливості, позитивно впливати на розбудову державності та призводити до покращення правової системи в країні.

Література

1. Пильгун Н.В. Рошук М.В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: : Право. 2014. Вип. 26. С. 40-43.
2. Білоус В.Т. Координація боротьби з економічною злочинністю : монографія. Ірпінь : Акад. держ. податк. служби України, 2002. 449 с.
3. Гвоздецький В. Д. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63.С. 139-145.

Анотація

Криворучко Л. С. Концепція запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини. – Стаття.

У статті на підставі аналізу теоретико-правових досліджень науковців та детального опрацювання вітчизняного законодавства і міжнародних нормативних актів, запропоновано підхід до Концепції забезпечення захисту прав людини в Україні. Визначено ефективні засоби удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту прав людини в Україні в цілому, що сприятиме станов-

ленню та зміцненню громадянського суспільства в нашій державі та прискорить формування в Україні дієвої системи правового забезпечення законних інтересів людини і громадянина. Функції аналізу забезпечення прав людини в певних сферах життєдіяльності країни виконують і інші комітети Верховної Ради України, до яких можна віднести комітет законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, комітет з питань державного будівництва та місцевого самоврядування, комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, комітет з питань європейської інтеграції, комітет з питань культури і духовності, комітет з питань науки і освіти, комітет з питань національної безпеки і оборони, комітет з питань охорони здоров'я, комітет у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів; комітет з питань правової політики; комітет з питань правосуддя, комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва, комітет з питань свободи слова та інформації, комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму, комітет з питань соціальної політики та праці. З'ясовано, що протидія корупції – це складний багатоаспектний процес, який має містити: по-перше, проведення роз'яснювальної роботи серед населення, органів державної влади та їх посадових осіб стосовно економічних, політичних та соціальних наслідків корупції; по-друге, вдосконалення чинного законодавства щодо посилення відповідальності за корупційні правопорушення; по-третє, вдосконалення економічних, політичних та соціальних аспектів діяльності органів державної влади та їх посадових осіб, що априорі призводить до мінімізації корупційних ризиків. Концепція забезпечення захисту прав людини в Україні передбачає розширення наявних та створення нових видів прав людини, оскільки діалектичний розвиток прав людини являє собою еволюційний процес від норм права до ідеології існування суспільства та сучасної цивілізації. Концептуально, права людини, які вперше впроваджуються, повинні бути взаємопов'язаними з існуючими правами, але водночас розширювати їх можливість, позитивно впливати на розбудову державності та призводити до покращення правової системи в країні.

Ключові слова: права людини, захист прав людини, концепція запровадження міжнародних стандартів, міжнародні стандарти в сфері прав людини.

Summary

Kryvoruchko L. S. The concept of introducing international standards in the field of human rights protection. – Article.

In the article, based on the analysis of theoretical and legal studies by scientists and a detailed study of domestic legislation and international normative acts,

an approach to the Concept of ensuring the protection of human rights in Ukraine is proposed. Effective means of improving the regulatory and legal support for the protection of human rights in Ukraine as a whole have been determined, which will contribute to the formation and strengthening of civil society in our country and accelerate the formation of an effective system of legal protection of the legitimate interests of people and citizens in Ukraine. Other committees of the Verkhovna Rada of Ukraine also perform the functions of analyzing the provision of human rights in certain spheres of the country's life, which include the Committee on Legislative Provision of Law Enforcement Activities, the Committee on State Construction and Local Self-Government, the Committee on Environmental Policy, Nature Management and Liquidation of the Consequences of the Chernobyl Disaster, the committee on European integration, the committee on culture and spirituality, the committee on science and education, the committee on national security and defense, the committee on health care, the committee on pensioners, veterans and the disabled; Committee on Legal Policy; Committee on Justice, Committee on Industrial and Regulatory Policy and Entrepreneurship, Committee on Freedom of Speech and Information, Committee on Family, Youth Policy, Sports and Tourism, Committee on Social Policy and Labor. It was found that countering corruption is a complex multifaceted process, which should include: first, conducting explanatory work among the population, state authorities and their officials regarding the economic, political and social consequences of corruption; secondly, improvement of the current legislation regarding strengthening of responsibility for corruption offenses; thirdly, improvement of the economic, political and social aspects of the activities of state authorities and their officials, which a priori leads to the minimization of corruption risks. The concept of ensuring the protection of human rights in Ukraine involves the expansion of existing and the creation of new types of human rights, since the dialectical development of human rights represents an evolutionary process from legal norms to the ideology of the existence of society and modern civilization. Conceptually, human rights, which are implemented for the first time, should be interconnected with existing rights, but at the same time expand their capabilities, positively influence the development of statehood and lead to the improvement of the legal system in the country.

Key words: human rights, human rights protection, concept of implementation of international standards, international human rights standards.